

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอัครแม่จริม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการและรูปแบบที่ก่อให้เกิดศักยภาพ ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ของกลุ่มเยาวชน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่ม เพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชนอัครแม่จริม โดยศึกษาจากการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มเยาวชนอัครแม่จริม ซึ่งเป็นเยาวชนกลุ่มหนึ่งที่มีความเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มของเยาวชนในตำบลต่าง ๆ ในอำเภอแม่จริม เพื่อร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาชุมชน จัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอแม่จริมได้ตามความต้องการ และความสามารถของกลุ่มเยาวชนเอง รวมทั้งยังเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้มีบทบาทสำคัญในองค์กรชุมชนอำเภอแม่จริม ทำงานร่วมกับชมรมคนบ่อว่าและเครือข่ายเยาวชนในอำเภอแม่จริม ด้านการพัฒนาชุมชนและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ได้แก่ การสังเกต สัมภาษณ์ และจัดสนทนากลุ่ม โดยผู้ศึกษาจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มเยาวชน พร้อมทั้งสังเกตการณ์กลุ่มไปด้วย และจดบันทึกข้อมูลในประเด็นที่มีความสำคัญต่องานวิจัยโดยตรง ซึ่งได้กำหนดหัวข้อที่จะทำการศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ ล่วงหน้าในลักษณะคำถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้กระทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีการวิเคราะห์ในพื้นที่ และเมื่อออกจากพื้นที่ จากนั้นได้ทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนจึงนำมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจากกลุ่มเยาวชน ประกอบกับข้อมูลแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษาสารภาพสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 บริบททั่วไปของชุมชน

จากประวัติความเป็นมาของอำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน แสดงให้เห็นถึงประวัติของการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน และมีกลุ่มต่าง ๆ อพยพเข้ามาอยู่อย่างหลากหลาย ในพื้นที่ซึ่งเป็นภูเขาสลับซับซ้อน อันเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำสำคัญในอำเภอแม่จริม คือลำน้ำว่างสาขาสำคัญของแม่น้ำน่าน ลักษณะทางเศรษฐกิจและระบบการผลิตแบบเกษตรกึ่งยังชีพ บนฐานที่ดินทำกินของตนเอง ใช้แรงงานภายในครอบครัว ที่ผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อมีเหลือจึงนำไปขายเมื่อนโยบายการพัฒนาชุมชน และการเข้ามาของเส้นทางคมนาคมในอำเภอแม่จริม ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนภายในและภายนอกชุมชนมากขึ้น ทำให้รูปแบบการดำรงชีพด้านการผลิตและการบริโภคของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่ลักษณะสังคมวัฒนธรรมของอำเภอแม่จริม ยังคงความเป็นชุมชนชนบทไทย ที่มีวิถีชีวิตของผู้คนจะผูกพัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญแก่สถาบันต่าง ๆ ในสังคม คือ ครอบครัว ศาสนา การศึกษา ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม อบรมสั่งสอนสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมที่ถูกถ่ายทอด ด้วยรูปแบบของประเพณีพิธีกรรมที่จัดขึ้นสืบต่อกันมา ประกอบกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่นตามนโยบายของภาครัฐบาลที่มีการจัดตั้ง และแบ่งเขตการปกครองในการอยู่อาศัยของประชากรได้อย่างชัดเจน มีการกระจายอำนาจการบริหาร ซึ่งส่งผลต่อวิถีสังคมที่เกิดขึ้นของผู้คนในอำเภอแม่จริมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนในปัจจุบัน

1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมตัวของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านองค์กรสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ปัจจัยด้านเครือข่ายและการเรียนรู้ จากผลการศึกษาสมารถชี้ให้เห็นว่า การรวมกลุ่มของเยาวชนนั้น เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยด้านองค์กรสนับสนุน ทั้งภายในชุมชน ได้แก่ ชมรมคนบ่อว่า สาธารณสุขอำเภอ ส่วนภายนอก ได้แก่ เครือข่ายเยาวชนมูลนิธิรักษ์เมืองน่านและสถาบันการศึกษา ซึ่งให้การสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ ดำเนินกิจกรรม การให้หรือเปิดโอกาส เวทีกิจกรรมแก่เยาวชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการเป็นแบบอย่างการดำเนินกิจกรรมแก่เยาวชน อาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นปัจจัยในการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ การติดต่อระหว่างเยาวชนกับเยาวชน หรือกลุ่ม

ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมกิจกรรม การพบปะพูดคุย ผ่านเครื่องมือ อุปกรณ์ในการสื่อสารระหว่างกัน

สำหรับปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมและครอบครัว เป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม จากความสัมพันธ์ทางสังคม ในการสนับสนุนและความร่วมมือที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม และก่อให้เกิดความเป็นกลุ่ม องค์การเยาวชนในชุมชน ในขณะที่การศึกษาปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมชุมชน ผลปรากฏว่า ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการรวมตัวของเยาวชน แต่เป็นประเด็นที่ถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกิจกรรมของชุมชนและกลุ่มเยาวชน จากการเรียนรู้และกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่แพร่กระจายไปทั่วจังหวัดน่าน อันเป็นการย้าเข้าสำนึกการอนุรักษ์จากการที่กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนจังหวัดน่านได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว

1.3. กระบวนการและรูปแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม

1.3.1 การรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

กลุ่มเยาวชนฮักแม่จริมมีจุดเริ่มต้นการรวมตัวจากกลุ่มเยาวชนที่พัฒนามาจากกลุ่มเยาวชนตำบล หรือกลุ่มเฉพาะกิจกรรมชุมชน และเมื่อกลุ่มได้เรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น สามารถพัฒนาตัวเองและแยกตัวมาดำเนินกิจกรรมเองได้ ในขณะเดียวกันก็มีองค์กรชุมชนให้การสนับสนุนการรวมตัว มีองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์กร และพัฒนากลุ่ม คือ ผู้นำที่มีความสามารถ ได้แก่ นายไพโรจน์ คำจันตะ และนายพิเชณ สุทธิไส ซึ่งได้มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมในระยะแรกจะเน้นการพัฒนาชุมชนและกิจกรรมด้านนันทนาการ ซึ่งเมื่อผู้นำได้เรียนรู้งาน ได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้เริ่มมีการขยายเครือข่าย แนวร่วมทางความคิด ขยายองค์กร มีโครงสร้างการดำเนินกิจกรรมกลุ่มที่ชัดเจน และดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นในปัจจุบัน สำหรับลักษณะและสถานภาพของสมาชิกกลุ่ม ไม่ได้จำกัดระดับการศึกษาซึ่งมีทั้งกำลังศึกษาหรือผู้ที่เรียนจบแล้ว และเป็นเยาวชนที่มีความพร้อมที่จะรับเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนยังมีความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม จากการเป็นเพื่อนหรือญาติ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการประสานงานและการช่วยเหลือกัน มีการประชุมกลุ่มเพื่อรายงาน เสนอความก้าวหน้า และหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยจะมีกิจกรรมต่อเนื่องกัน เฉพาะช่วงปิดภาคเรียน ซึ่งกลุ่มจะมีการติดต่อประสานสัมพันธ์กันอยู่เสมอ อาศัยจากการส่งจดหมาย

ข่าว โทศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และการบอกต่อเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการดำเนินกิจกรรม กลุ่มเยาวชนมีการวางโครงสร้างกิจกรรมทั้งในระดับกลุ่มย่อย เป็นกิจกรรมหลักที่เยาวชนดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่ม มีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมและความต้องการ และระดับเครือข่ายซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นศูนย์กลางที่นำไปสู่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผน ทำให้กิจกรรมที่เยาวชนสนใจ จากการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน เป็นกิจกรรมในระดับกว้าง ซึ่งจะมีการวางแผนดำเนินการร่วมกับกลุ่มเยาวชนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

1.3.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม

การรวมตัวของเยาวชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นผลมาจากอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ และสั่งสมประสบการณ์อย่างมาก เกิดกระบวนการในการดำเนินงาน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยนำการมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทางของกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม อันประกอบด้วย กระบวนการค้นหาปัญหา และสาเหตุที่ทำให้เยาวชนสามารถค้นพบปัญหาด้วยตัวเอง นำไปสู่กระบวนการวางแผนดำเนินการ ซึ่งมีการนำปัญหาที่ได้นั้นมากำหนดแนวทางการทำงานของกลุ่ม กลายเป็นแผนงานหลัก เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ และอาศัยการติดตามประเมินผลเพื่อตรวจสอบการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชน โดยในกระบวนการนั้นก็มีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน จากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกับองค์กรต่าง ๆ และการอาสาสมัครเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามขั้นตอนกระบวนการที่วางไว้ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อเยาวชน คือการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและความสำคัญของตนเอง ต่อกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถพัฒนากลุ่มองค์กรให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือ ผลการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น รวมทั้งเกิดเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอแม่จริม

1.3.3 ศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม

ศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม เกิดจากรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน ที่ส่งผลให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้จากปัจจัยต่าง ๆ มีการจัดองค์กรของเยาวชนให้ชัดเจนด้วยโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม การกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ และมีแบบแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม การปฏิสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรม การจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้รับความสนใจ

ความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ และคนในชุมชน รูปของความช่วยเหลือ การอำนวยความสะดวกในการทำงาน และงบประมาณดำเนินการ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มเยาวชน ที่สามารถดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง ซึ่งได้พบว่าเกิดจากการที่กลุ่ม มีความชัดเจนขององค์กร มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีอิสระในการดำเนินงานและการตัดสินใจ รวมทั้งมีเงินทุนและแหล่งในการสนับสนุนการดำเนินงาน และการสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเยาวชนอีกแม่จริมในครั้งนี้

2. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชน กรณีศึกษา กลุ่มเยาวชนอีกแม่จริม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นกลุ่มหนึ่ง ซึ่งทำให้พบประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถนำมาอภิปรายผลในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

จากการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้พบว่า ปัจจัยด้านองค์กรสนับสนุนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนค่อนข้างสูง ซึ่งองค์กรที่ให้การสนับสนุนนั้น มีทั้งภาครัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชน ที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชน ที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และมีอิทธิพลจูงใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอันนำไปสู่การเรียนรู้ เกิดทักษะต่าง ๆ และรวมตัวกันเป็นกลุ่มเยาวชน ทั้งนี้เนื่องมาจากการให้การสนับสนุนจากกลุ่ม องค์กร ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การสนับสนุนด้านงบประมาณ กิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งบุคลากรในการดำเนินกิจกรรมหรือแบบอย่างปฏิบัติจากบุคคลในองค์กร เช่นเดียวกับที่ วิลาสินี ภูษชอกัย (2543) ได้กล่าวถึงผลสำเร็จของการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ บ้านดอนแก้วจากการได้รับทุนสนับสนุน มีการบริหารจัดการงบประมาณ ที่มีการระดมทุนทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการมีโครงสร้างบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทุกระดับ มีกฎกติการ่วมกัน รวมทั้งการประสานงาน ความรู้ทางวิชาการ ทรัพยากร และการประชาสัมพันธ์

นอกจากนี้ ลำแพน จอมเมือง (2540) ยังได้ชี้ให้เห็น ในด้านความสามารถในการระดมทุนของกลุ่มที่จะเป็นเครื่องชี้วัดถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มได้นั้น จากการที่เยาวชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ เพื่อนำมาดำเนินการ รวมทั้งทุนหมุนเวียนและสะสม เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมระหว่าง

กลุ่มเยาวชนกับหน่วยงานในภาครัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชน (สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2541)

นอกจากปัจจัยด้านองค์กรที่ให้การสนับสนุนกลุ่มเยาวชนแล้ว ยังมีปัจจัยด้านเครือข่าย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างกลุ่มซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ และผู้นำขององค์กรในการดำเนินกิจกรรม นำไปสู่การได้รับองค์ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม การก่อเกิดซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม องค์กรทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีฐานของความเป็นเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมกิจกรรมสมาชิกในเครือข่าย หรือเพื่อนร่วมสถาบันการศึกษา จากความสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งเยาวชนจะมีการติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล หรือเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การรวมตัวเป็นกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นได้ เช่นเดียวกับที่ อรรถนพ พงษ์วาท (อ้างในปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543) ว่าเครือข่ายเป็นเรื่องของการเชื่อมโยงร้อยรัดความพยายาม และการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรม ซึ่งเมื่อเยาวชนได้มาพบกันบ่อยครั้ง ย่อมนำไปสู่การรวมกลุ่มได้ ขณะเดียวกัน สุเทพ สุนทรภัสช (2535) ยังได้กล่าวถึงแบบแผนความสัมพันธ์ในเครือข่าย ที่มีตั้งแต่ในระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค ก่อให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และเป็นกลไกที่สำคัญในการผลักดันให้กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาตนเองให้โตขึ้น จากการติดต่อสื่อสารกลายเป็นพลังขับเคลื่อนในเครือข่ายของเยาวชน และมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย (ปรีชา อุยตระกูล, 2533) ทั้งนี้อาศัยจากผู้นำที่มีความสามารถ มีความกระตือรือร้นและมีความคิดริเริ่มในการดำเนินกิจกรรมทุกรูปแบบ ได้แก่ นายไพโรจน์ คำจันดี นายพิชณู สุทธิใส นางสาวอ้อย ผึ้งจักษุ และนายนิรันดร์ แทนทอง ผู้นำที่มีบทบาท มีความมั่นใจสูง จะส่งผลต่อการเป็นแบบของการชักจูง การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกเยาวชนอื่น ๆ แนวทางดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับลักษณะของผู้นำในเครือข่ายของกลุ่มอิได้น้อยบ้านสระคูณ (เสรี พงศ์พิศ , 2535) ที่มีความสามารถดั่งโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นในเครือข่าย ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มเยาวชนอีกแม่จริม มักจะเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เสมอ ซึ่งทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และนำเอาความรู้ที่เกิดขึ้นมาปรับประยุกต์ใช้ในกิจกรรมในชุมชนของตน

จุดเริ่มต้นของการรวมตัวของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมครั้งนี้ ไม่ได้มาจากประเด็นวิกฤตปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม แต่เกิดจากการที่เยาวชนได้เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ หรือจากการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ซึ่งจากการเรียนรู้ก็สามารถนำไปสู่ประเด็น

สำคัญของกรรวมกลุ่มเยาวชนได้ เช่นเดียวกับการศึกษาของวิลาสินี ภูษชอภัย(2543) ในที่มาของ กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านดอนแก้ว ที่กล่าวว่าเกิดจากการมีจิตสำนึกสาธารณะและการส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้นำชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ประกอบกับในอำเภอแม่จริมเอง ยังคงมีสภาพของ ทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ยังมีคุณภาพดี ไม่ได้กระทบต่อวิถี สังคมของชุมชนแต่อย่างใด ดังนั้น ปัจจัยด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อมชุมชน จึงไม่ใช่จุดเริ่มต้นของ การเกิดกลุ่มเยาวชน แต่เป็นประเด็นที่แฝงในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของเยาวชน และนำ เอาประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมนี้ มาเป็นประเด็นในการจัดกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ประกอบกับ กิจกรรมในโครงการที่เยาวชนดำเนินการ

การรวมตัวของคนในชุมชนโดยมาก มักจะเป็นผลมาจากอิทธิพลของปัจจัย ด้านสังคมวัฒนธรรม และกระบวนการกล่อมเกลามาจากสถาบันทางสังคม คือ ครอบครัว การศึกษา และศาสนา แต่การรวมกลุ่มของเยาวชนอีกแม่จริมนั้นไม่ได้เกิดด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าว ซึ่งไม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิชญ์ สมพงษ์ (2519) โชติมา รัตนจันทร์ (2526) และธิดา หมื่นบาล (2538) เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่มีภาระด้านการเรียน ในขณะที่ผู้ปกครองแต่ละครอบครัว ต้องทำมาหากินเพื่อให้มีรายได้มากขึ้น ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ทำให้ระยะเวลาในครอบครัว ลดน้อยลง ประกอบกับพัฒนาการรวมกลุ่มแบบข้ามชั้นตอน เป็นกลุ่ม องค์กรใหม่โดยอาจจะ พัฒนามาจากกลุ่มเดิมบางส่วน ประกอบกับสมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้จากการร่วมกิจกรรมกับองค์กร ต่าง ๆ มากขึ้น การได้ออกสู่ภายนอกย่อมทำให้เยาวชนสามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์จากที่ได้พบ เห็นนั้นและนำไปสู่การรวมกลุ่มเยาวชน ที่มีฐานการสนับสนุนจากองค์กรชุมชน เป็นกลุ่มที่เลี้ยงใน ระยะแรก จนเมื่อกลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้เอง จัดหางบประมาณและมีความชัดเจน ของโครงสร้างบริหาร กลุ่มที่เลี้ยงนั้นก็ทำหน้าที่เป็นองค์กรสนับสนุนที่จะให้การช่วยเหลือใน บางครั้งเท่านั้น ทำให้เยาวชนมีอิสระในการตัดสินใจ เป็นผลดีต่อการขยายและพัฒนากลุ่มได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับองค์กรที่เป็นพี่เลี้ยงนั้น ซึ่งหากพี่เลี้ยงหรือแม่ข่ายทำงานผิดแนวทางหรือไม่มีประสิทธิภาพ มีการครอบงำการดำเนินกิจกรรมของเยาวชน การพัฒนาของกลุ่มของเยาวชนก็จะเป็นผลสำเร็จ (กาญจนา แก้วเทพ, 2542)

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ในการศึกษายังได้พบว่า การรวมตัวเป็นกลุ่ม องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนนั้น เป็นอิทธิพลที่ได้รับจากกระแสการอนุรักษ์ที่แพร่กระจาย แทรกซึมอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน ด้วยรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุชุมชน คนเมืองน่าน หนังสือพิมพ์เมืองน่าน เว็บไซต์ประชาคมน่าน และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีนักวิจัย

จากสถาบันต่าง ๆ เข้ามาทำวิจัยในจังหวัดน่านและเผยแพร่ผลงานการวิจัย ส่งผลให้เยาวชนได้รับรู้จากสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ อาทิ ไฟ อดตาธรรม (2542) ได้กล่าวว่าการติดต่อสื่อสารเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม ที่เป็นกลุ่มพลังทางสังคมที่องค์กรชุมชนสามารถกระทำเพื่อใช้เป็นพลังในการต่อรองอำนาจรัฐ หรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในกรณีของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จรมนี้ อาศัยการสื่อสารเป็นสื่อกลาง ของการสร้างความร่วมมือระหว่างเยาวชนและกลุ่มองค์กร

อิทธิพลของความเป็นเพื่อน พบว่ามีอิทธิพลมากซึ่งผู้วิจัยไม่ได้นำมาเป็นปัจจัยของการศึกษา แต่ทั้งนี้ สมาชิกในกลุ่มส่วนมากเป็นเพื่อนกันหมด คือจะรู้จักกันมาก่อนทั้งในสถาบันการศึกษา เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมกิจกรรมในเครือข่ายมูลนิธิฮักแม่น่านได้ร่วมกิจกรรมกันบ่อยครั้ง และเพื่อนต่างถิ่นในเครือข่ายกิจกรรมเดียวกัน เช่น สมัชชาเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำน่าน สมาชิกกลุ่มเพื่อนในองค์กรเหล่านี้จะมีการติดต่อกันเสมอ และอาจมีบ้างที่เยาวชนบางคนอาจจะย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากเหตุผลทางการศึกษาเป็นสำคัญ แต่สถานภาพของการติดต่อกันนั้นก็คงมีอยู่

นอกจากนี้ ประเด็นด้านการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจากสถาบันการศึกษา ที่พบว่าไม่ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม กล่าวคือไม่ได้ถูกนำมาใช้เนื่องจากว่า สภาพการเรียนการสอนจากสถาบันต่าง ๆ ที่มักจะมุ่งเน้นด้านความรู้เฉพาะในหนังสือ ขาดการเชื่อมโยงและบูรณาการกับสภาพของชีวิตจริง จึงพบว่า เยาวชนไม่ได้นำความรู้จากการศึกษามาใช้ในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้ขาดความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องได้ และอาจมีการนำวิธีการ รูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้รับจากการซึมซับจากภายนอกมาใช้อย่างผิด ๆ หรือไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสิ่งแวดล้อมในทางที่ถูกต้องได้

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยด้านองค์กรสนับสนุนนั้นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนมากที่สุด อาศัยจากปัจจัยด้านเครือข่ายในการเกี่ยวโยงสัมพันธ์ปัจจัยด้านอื่น ๆ ไว้ ในกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ เกิดเป็นประสบการณ์ ในทักษะที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการรวมตัวเป็นกลุ่ม เยาวชนที่สามารถนำองค์ความรู้ที่สะสมมานั้นไปใช้ในกระบวนการและรูปแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมจนเกิดเป็นศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน ที่ส่งผลทั้งตัวเยาวชนเอง ชุมชน และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

2.2 กระบวนการและรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

2.2.1 การรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จุดเริ่มต้นของการรวมตัวของกลุ่มเยาวชน เป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ซึ่งมีฐานเดิมของการรวมตัวมาจากกลุ่มเยาวชนที่เคยได้รับการจัดตั้งมาก่อนแล้วกับกลุ่มองค์กรที่รวมตัวกันเฉพาะในบางกิจกรรมของชุมชน และการได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากองค์กรภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่น ในการดำเนินงานทั้งในด้านงบประมาณดำเนินการ กิจกรรม รวมทั้งแบบอย่างแนวทางการปฏิบัติของบุคลากรในองค์กรสนับสนุน การรวมกลุ่มดังกล่าวได้พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาตนเองได้แก่ ผู้นำเยาวชนที่มีความสามารถ และกิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งผู้นำนี้จะเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นจิตสำนึกและความตระหนักให้แก่กลุ่ม และชุมชนด้วยกระบวนการและรูปแบบต่าง ๆ จากกิจกรรมที่นำมาปรับประยุกต์ใช้ จากการที่ได้เรียนรู้มาจากแหล่งต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนากลุ่มให้มีโครงสร้างการบริหารอย่างชัดเจน รวมไปถึงกระบวนการและรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของสุรินทร์ พูทธิมา (2538) นิคม พรหมมาเทพย์ (2538) อีราหมื่นบาด และวิลาลินี ภูษอบภัย (2543) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนากลุ่มและความเข้มแข็งของกลุ่มรวมไปถึงเครือข่ายได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี การรวมกลุ่มของเยาวชนยังคงมีความแตกต่างจากกลุ่มองค์กรชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากวัย ประสบการณ์ และความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ที่พบว่ายังเป็นข้อจำกัด ที่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้เองทั้งหมด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกลุ่ม องค์กรใด ๆ เข้ามาคอยดูแล เป็นพี่เลี้ยง และให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ดังที่ พัฒนา สุขประเสริฐ (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญเยาวชนในด้านสังคมว่า การที่เยาวชนได้รับโอกาสของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่ม องค์กรชุมชน จะมีส่วนต่อการเสริมสร้างความมั่นใจในศักยภาพของเยาวชนในการที่จะพัฒนาตนเอง และเติบโตเพื่อที่จะก้าวเข้าสู่สังคมระดับกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น การรวมกลุ่มของเยาวชนนี้ เป็นการเตรียมความพร้อมแก่ประชากรโลกในอนาคต

บทบาทของเยาวชนในการดำเนินกิจกรรม ตามกระบวนการที่สร้างสรรค์ ประกอบกับความสามารถในการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชน เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญในเรื่องของความเป็นผู้นำ ของคณะกรรมการกลุ่มเยาวชน อักแม่จริม โดยลักษณะของผู้นำนั้น สามารถรวบรวมความคิดสร้างสรรค์จากผู้อื่น ให้เข้ามาปฏิบัติ

งานร่วมกันให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ได้กล่าวว่า บุคคลที่จะเป็นผู้นำนั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากผู้อื่น คือสามารถสร้างความพร้อมเพรียงกันของสมาชิกได้ ซึ่งเท่ากับเป็นแรงสนับสนุน และส่งเสริมบทบาทของความเป็นผู้นำของเยาวชนในชุมชน ที่จะก้าวเข้ามาเป็นผู้นำท้องถิ่นในอนาคตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ชุมชน ชาวบ้านให้ความสนใจ และร่วมมือร่วมใจปฏิบัติตามแนวทางของกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่เยาวชนได้คิดขึ้น หรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการยอมรับส่งผลดีต่อชุมชนสังคม และประเทศชาติ

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น มีข้อค้นพบที่ผู้ศึกษาเห็นว่ากลุ่มแกนนำเยาวชนกลุ่มนี้มีความคล้ายคลึง และสอดคล้องกับการศึกษาของสมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ (2537) ที่ได้ศึกษาศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น หลายประการที่สามารถสรุปความเป็นผู้นำของกลุ่มเยาวชนอีกแม้จริมจากการได้รับการยอมรับจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ อย่างหลากหลายปัจจัยซึ่งได้แก่

1. ความรู้ความสามารถพิเศษของผู้นำเยาวชน เช่น ความสามารถมองเห็นปัญหา วิเคราะห์ปัญหาในแง่มุมที่แตกต่างไปจากผู้อื่นและบ้างก็เป็นเรื่องที่มีอยู่แล้วในตัวของเยาวชน เช่น ความกล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออกในที่ชุมชนได้ ซึ่งมีขึ้นได้ทั้งในการผ่านกระบวนการฝึกอบรม และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกและเกิดขึ้นเองกับเยาวชน
2. ความมุ่งมั่นจริงใจ และการทำงานด้วยความเสียสละของผู้นำ เช่นการทุ่มเทเวลาของวันหยุดต่าง ๆ หรือช่วงปิดภาคเรียน ซึ่งเป็นโอกาสที่เยาวชนจะสามารถมาพบกันได้นั้น ในกลุ่มจะรู้ดีว่าถึงวันหยุดเมื่อไหร่กิจกรรมของกลุ่มเพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมก็จะเริ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทุกคนในคณะกรรมการจะดำเนินกิจกรรมอย่างสนุกสนานและใช้ความสามารถที่มีอยู่ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่
3. การยอมรับจากบุคคลภายนอก ทั้งนี้การที่ไฟโรจน์และพิษณุได้รับการยอมรับจากบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ภายนอกยอมรับทำให้ชาวบ้านให้ความสนใจ เกิดความเชื่อถือและยอมรับศักยภาพการทำงานของกลุ่มเยาวชนอีกแม้จริมมากขึ้น
4. บุคลิกภาพของผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง จากบุคลิกภาพที่เด่น ย่อมสร้างความน่าเชื่อถือได้มาก ซึ่งแกนนำกลุ่มเยาวชนนี้มี ได้แก่ การให้ความสนใจให้ผู้ศึกษาด้วยตนเองเสมอ เช่น อาจมาจากการสังเกต จำมาทดลองปฏิบัติ พุดคุยแลกเปลี่ยน จัดกลุ่มเวทีสนทนาหลังผ่านการศึกษาดูงานภายนอกชุมชน กล้าทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ เรียนรู้ลองผิดลองถูก ซึ่งในช่วงแรกอาจจะยังไม่ได้รับการยอมรับหรือการเป็นคนช่างคิดช่างทำ ช่างสังเกตจดจำ ทำให้สามารถสรุปทบทวนได้อย่างรวดเร็ว รับรู้ แยกแยะข้อมูลได้ดี มีความสามารถในการวิเคราะห์และ

พยายามแก้ไขข้อผิดพลาดได้ดี รวมทั้งความเป็นตัวของตัวเอง ที่สามารถประสานงานบุคคล องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อระดมทรัพยากรมาแก้ปัญหาของชุมชน

5. ปัจจัยทางครอบครัว การที่ผู้นำมีโอกาสได้พบประสบการณ์ที่พิเศษจาก ครอบครัว เครือญาติหรือเพื่อนละแวกบ้าน เช่น การเป็นลูกหลานผู้นำชุมชน หรือเป็นเพื่อนกับ เยาวชนที่เคยมีบทบาทสำคัญในชุมชนมาก่อน ทำให้ได้รับการหล่อหลอมอุดมการณ์และ บุคลิกภาพที่เหมาะสมจะเป็นผู้นำ

6. ปัจจัยภายในชุมชน มีส่วนทำให้ผู้นำได้มีโอกาสแสดงบทบาทในการนำ สมาชิกกลุ่ม จูงใจชาวบ้านได้ คือ การเกิดวิกฤตการณ์ปัญหาในชุมชน เป็นโอกาสให้ผู้นำได้แสดง ความสามารถออกมาได้เต็มที่ และทำให้ชาวบ้านมองเห็นความสามารถของกลุ่มในการดำเนินการ จัดการแก้ปัญหาดังกล่าว

7. ปัจจัยภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสถาบันทางการศึกษา มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้แกนนำเยาวชนได้แสดงบทบาทของ ตนเอง และการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม

สรุปได้ว่า กลุ่มเยาวชนอัครแม่จริม เป็นกลุ่มที่ไม่ได้หยุดนิ่งเพียงแค่อุบัติการณ์ใด กิจกรรมหนึ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายด้วยความคิด และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีพลังขับเคลื่อนที่มากยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะบทบาททางด้านการจัดการ สิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งที่กลุ่มเยาวชนให้ความสำคัญ และตระหนักถึงปัญหาที่กำลังก่อตัวและลุกลาม มากขึ้นในปัจจุบัน ไม่อาจทำได้ด้วยรูปแบบและกระบวนการเดียวกันเสมอไป แต่จำเป็นต้องอาศัย ซึ่งรูปแบบและกระบวนการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมหลากหลายจากบทบาทความเป็นผู้นำของผู้นำกลุ่มที่จะคิดและสร้างสรรค์ในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

2.2.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน พบว่า ได้นำการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่เป็นรูปแบบของการดำเนินการ ซึ่งเป็นรูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับ องค์กรต่าง ๆ ด้านอนุรักษ์ในจังหวัดน่านได้ดำเนินการด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งที่พบมากเฉพาะใน ส่วนของเยาวชน คือ กิจกรรมค่าย การจัดประชุม การเสวนาสัญจร (พบปะเยี่ยมเยียน) ซึ่งเป็น เงื่อนไขหนึ่งที่น่าไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมของ สมพันธ์ เตชะอธิก (2536) ที่ว่า เป็นกระบวนการ ในการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลสู่ชาวบ้านให้เท่าทันสถานการณ์ กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์ เกิด เครือข่ายความร่วมมือขององค์กร เผยแพร่ความคิดและทักษะการจัดการสิ่งแวดล้อม ประสาน

ความร่วมมือของชาวบ้านสร้างกระแสการอนุรักษ์ เกิดจิตสำนึกและความตระหนักและร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับความเคลื่อนไหวของเยาวชนในประเทศอุตสาหกรรม เป็นขบวนการที่เรียกว่า "ลัทธิบริโภคนิยม" หรือดำเนินกิจกรรมเช่นเดียวกับกลุ่ม "YES" ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะใช้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มผ่านสื่อต่าง ๆ จากกิจกรรมการแสดงละคร การร้องเพลง การแสดงละครใบ้ล้อเลียน(UNDP, 1994) ซึ่งจะเป็นการประชาสัมพันธ์ที่เยาวชนสามารถทำได้

สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม องค์การนั้นเยาวชนได้รับการยอมรับในการร่วมดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยแต่ไม่มากนักเนื่องจากถูกจำกัดด้วยเรื่องของเวลาที่กลุ่มเยาวชนไม่สามารถมาร่วมอย่างต่อเนื่องได้ตลอดเวลาอย่างชาวบ้าน แต่ก็เท่ากับว่าเยาวชนอีกแม่จรัมนั้นได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง เช่นเดียวกับการเป็นอาสาสมัครที่มักจะอยู่ที่กิจกรรมด้านการสร้างสรรค์ความคิดริเริ่ม

เยาวชนได้นำกระบวนการมีส่วนร่วม มาใช้ในลำดับขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย บทบาทการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในขั้นตอนของการค้นหาปัญหาและสาเหตุมีน้อย ส่วนใหญ่จะอยู่ที่การลงมือปฏิบัติมากกว่า สำหรับการติดตามประเมินผลนั้น ยังไม่ค่อยมีการดำเนินการอย่างแท้จริง อาศัยการตรวจสอบจากการพูดคุย ชักถาม ในการประชุมกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันนี้กลุ่มเยาวชนได้ดำเนินการในการจัดการแก้ไขที่ยากแก่การตรวจสอบ

2.2.3. ศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

ศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มดำเนินกิจกรรมจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมดีขึ้น สังเกตได้จากการเพิ่มขึ้นของปริมาณปลาในลำน้ำ ขณะเดียวกันการเพิ่มขึ้นมาของกลุ่มเยาวชนในอำเภอแม่จรัม ที่ขยายไปทั่วบริเวณต่าง ๆ ของอำเภอ และก่อให้เกิดผู้นำเยาวชนในแต่ละชุมชนที่มีศักยภาพ รวมทั้งองค์กรได้รับการยอมรับจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างมีอิสระ มีบทบาทในชุมชนและในเครือข่ายระดับจังหวัดมากขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับปรีชา อุยตระกูล (2533) ที่ได้อธิบายถึงกลไกมาผลักดันให้กลุ่มทำงานต่อเนื่องและเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีการโยงโยนปฏิสัมพันธ์ของเครือข่าย ซึ่งการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนทำให้เกิดเป็นกลุ่ม เครือข่าย ที่มีความเข้มแข็งและเป็นพลังขับเคลื่อนระหว่างกลุ่มให้ร่วมกันทำงาน และ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกรอบขององค์ประกอบที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้นได้แก่

1. มีความชัดเจนขององค์กร
2. มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
3. มีอิสระในการดำเนินงานและการตัดสินใจ
4. มีเงินทุนและแหล่งในการสนับสนุนการดำเนินงาน
5. การสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่องศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชน กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอัครแม่จริม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ผู้วิจัยพบว่ายังมีบางประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ และขอแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นการเสนอแนะไว้บางประการ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม

3.1.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเยาวชน เพื่อชี้ชัดถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มเยาวชน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มวัยรุ่นต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ที่เป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มเหล่านั้น

3.1.2 ควรศึกษาเครือข่ายเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนกับหมู่บ้าน หรือชุมชนอื่นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือกันในลักษณะของภาคีในการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

3.2 ข้อเสนอแนะด้านการเพิ่มพูนขีดความสามารถให้กลุ่มเยาวชน

3.2.1 สนับสนุนให้มีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ที่มีกลุ่ม องค์กรเยาวชน เพื่อให้กลุ่มเยาวชนสามารถเข้ามาเป็นแนวร่วมในการศึกษา และฝึกทักษะในการคิดวิจัย ที่เยาวชนสามารถดำเนินวิจัยเองได้ในพื้นที่ หรือชุมชน อันเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพการดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมที่จะส่งต่อถึงอนาคตได้

3.2.2 การที่จะมีเยาวชนรวมกลุ่มเป็นองค์กรเยาวชนในท้องถิ่นได้นั้น เป็นเรื่องที่ไม่ยาก แต่ความต่อเนื่องของกิจกรรมและกลุ่มเยาวชนนั้น เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริม จากหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในชุมชนและภายนอกชุมชน ที่จะคอยดูแลและให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งเอื้อโอกาสแก่เยาวชนในการแสดงความสามารถของเขาออกมา ซึ่งเมื่อพวกเขามีความมั่นใจมากขึ้น ย่อมหมายถึงผลงาน

และกิจกรรมต่าง ๆ ของเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ที่จะได้รับการสร้างสรรค์ ก็จะมีมากขึ้นตามมา ซึ่งเท่ากับเป็นการวางรากฐานการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติในอนาคตได้ ฉะนั้น องค์กรชุมชน และหน่วยงาน ในชุมชน ควรที่จะให้การรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วม เพื่อดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชนอย่างเต็มที่ ตามสถานการณ์และโอกาสอันควรที่จะเป็นไปได้ในปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า เยาวชนถือเป็นคนหนุ่มสาวที่มีพลังและความคิดสร้างสรรค์ในการที่จะเป็นกำลังสำคัญของสังคม ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงของสถาบันต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่ม องค์กร ต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งนี้เพราะเยาวชนเป็นวัยที่สามารถจะเกาะกลุ่มกันได้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง มีความผูกพันอันที่เพื่อนสูง ทั้งความคิด ความอ่านที่บริสุทธิ์และมีผลประโยชน์เข้ามาแอบแฝงน้อย ฉะนั้น การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถจะกระทำได้หลายรูปแบบ หลายแนวทาง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการรวมกลุ่มที่เยาวชนอีกแม้จะมีจะอาศัยความเป็นกลุ่มมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เข้าไปดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของสังคม ชุมชน หรือการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการในกระบวนการต่าง ๆ ทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้น รวมทั้งการติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลต่อการคิด ริเริ่ม หรือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ จากความเป็นกลุ่ม องค์กรของเยาวชนจนเกิดศักยภาพของการจัดการสิ่งแวดล้อมดังที่ปรากฏในปัจจุบัน